

Kerkdienst Janskerk 10 september 2017

Thema: Ubuntu - Ik zie je. Hier ben ik.

Lezing: Lukas 19, 1-10

Voorganger: Marieke Milder

Inleiding

In de vele Afrikaanse landen heeft ieder volk haar eigen begroetingsritueel. In Zuid-Afrika gaat een veel gebruikte groet aldus: 'Ik zie je' en de ander antwoordt 'hier ben ik. En dan zegt de ander: 'ik zie je' en komt het antwoord 'hier ben ik'.

Zien en gezien worden is de basis van verantwoordelijkheid voor elkaar. Jezus ziet Zacheüs, de tollenaar die zich verstopt in een hoge boom. En hij noemt Zacheüs bij zijn naam. Zacheüs wordt gezien en durft zich ook te laten kennen. De ontmoeting maakt hem een ander mens.

In wie herkennen wij ons het meest; degene die zoekt om gezien te worden, of degene die op zoek is naar de ander en hem aankijkt? En wat betekent het om een ander mens te worden?

Overweging

De afgelopen zomervakantie reden we met de auto op snelwegen in Frankrijk. Daarbij moeten we regelmatig tol betalen. Je komt dan op de snelweg bij een tolpoort en de slagboom gaat pas weer voor je open als je betaald hebt.

Tegenwoordig gaat dat allemaal volautomatisch, maar een aantal jaren geleden zat er een persoon in het hokje bij de slagboom, met wie je kon afrekenen.

Het te betalen bedrag stond (en staat) vast. En als je teveel betaalt krijg je het wisselgeld keurig terug. Dat is nu zo, en dat was ook zo toen de tolhokjes nog bemensd waren.

Hoe zouden we het hebben gevonden als we bovenop het bedrag voor de tol nog een toeslag voor de persoon in het hokje hadden moeten betalen? En hoe zou het zijn geweest als de hoogte van dat bedrag afhankelijk was geweest van wat de persoon in het hokje vond dat hij of zij eraan over moest houden?

Irritant. Vervelend. Onduidelijk, overgeleverd aan de willekeur van de ander. Machteloos. Want als je niet betaalt gaat de slagboom niet open.

De tollenaars in de tijd van Jezus hadden deze positie. Tollenaars waren onrein in de ogen van de Joden, omdat ze in dienst waren van de Romeinse overheid. Tollenaars mochten bovendien bovenop het bedrag dat wettelijk vereist was om de stad binnen te komen (of een rivier over te steken, of wat dan ook) een bedrag voor zichzelf vragen. En de hoogte van dat bedrag stond niet vast.

Geen wonder dat veel mensen een hekel hadden aan de tollenaars.

Zacheüs was zo'n tollenaar. En in het verhaal van vandaag ziet Zacheüs aankomen dat hij niks van Jezus zal kunnen zien omdat de mensen met de rug naar hem toestaan. Kijkend naar Jezus die voorbij komt. En denk maar niet dat ze dat kleine onderkruipsel vooraan laten staan. Hij wordt letterlijk met de nek aangekeken.

Zacheüs wil toch meekijken, rent vooruit en klimt in een boom. Sommigen van ons hebben in de kinderbijbel geleerd dat Zacheüs zich wilde verstoppen. Maar dat is nog maar de vraag. Hoe dan ook zit hij niet zo goed verborgen dat Jezus hem niet kan zien. Waar de mensen geen acht slaan op Zacheüs, doet Jezus dat wel.

Jezus ziet in drievoud: hij ziet Zacheüs met zijn ogen, hij noemt hem bij zijn naam en hij nodigt zichzelf bij hem uit.

Dat is drie keer meer dan wat de omstanders doen bij Zacheüs. Voor hen hoort Zacheüs er niet bij.

Dit driewerf gezien worden heeft een verbluffende uitwerking op Zacheüs. Hij verzacht van binnen. Hij gaat ook zien: nu hemzelf niet meer tekort wordt gedaan, ziet hij hoe hij zelf anderen tekort heeft gedaan en verlangt hij dat te herstellen. Hij komt tot inkeer en tot ommekeer. Hij geeft zijn leven een andere wending, meer in relatie, acht slaand op anderen.

Het is een ervaring die we herkenden in de voorbereidingsgroep: hoe je een ander mens kunt worden als iemand je echt ziet, met alles erop en eraan, alle falen en fouten, en desondanks bij je wil zijn, je de moeite waard vindt, je liefheeft.

Of andersom: wat een weldaad het kan zijn voor een ander (maar ook voor jezelf) als je bereid bent om persoon en gedrag van elkaar te scheiden. Als je zoekt naar wat iemands beweegredenen zijn achter het laakbare gedrag, en als je de *persoon* die dat gedrag vertoont niet veroordeelt.

Want wie als persoon helemaal afgeschreven wordt om zijn gedrag is verloren. Die hoort er niet meer bij.

Jezus kijkt naar de persoon Zacheüs, en constateert: ook hij is een zoon van Abraham.

Wat heeft Zacheüs eigenlijk bewogen om die baan als tollenaar aan te nemen?

Het verdient goed. Je hebt macht (want je bepaalt zelf je tarieven). Was het de zucht naar geld, naar macht? Of waren er andere dingen aan de hand? Had hij het geld nodig omdat er een kind ziek was? Had hij geen andere manier om in zijn onderhoud te voorzien? Had hij de macht nodig ter compensatie van zijn eigen minderwaardigheidsgevoelens?

We weten het niet. Jezus weet het ook niet, maar is nieuwsgierig naar de persoon Zacheüs. Zacheüs wordt door de mensen om hem heen als persoon afgeschreven om zijn gedrag, niet om zijn beweegredenen of achtergronden.

En eerlijk naar onszelf kijkend vonden we dat eigenlijk wel herkenbaar. Je vindt al gauw iets van iemand op grond van uiterlijke kenmerken, op grond van wat iemand zegt of doet. Maar voor je het weet heb je iemand gekruisigd.

Zacheüs mag er zijn, mag er weer bij horen – en precies dat bewerkstelligt zijn ommekeer. Ik zie je, zegt Jezus. Hier ben ik, zegt Zacheüs.

Wat zal zich een mooi gesprek hebben afgespeeld, daar binnen de muren van dat huis van Zacheüs. Een ontmoeting van hart tot hart.

In de voorbereidingsgroep ontdekten we dat we ons snel identificeren met de omstanders, die van alles vinden van Zacheüs. Maar wie weet zijn we, af en toe, ook Zacheüs zelf.

Degene die zichzelf niet de moeite waard vindt omdat je... nou, vul maar in.

Jezus wil bij jou wonen. Vindt jou de moeite waard. God wil in ieder van ons wonen. Woont in ieder van ons.

Jezus ziet in Zacheüs een kind van Abraham. Gods beeld en gelijkenis. God geeft niet op dat mensen tot ommekeer kunnen komen. Een andere weg in kunnen slaan. Een nieuw mens kunnen worden.

In de ogen van God is een mens nooit verloren. Wie verloren loopt mag gevonden worden.

Wie zichzelf verloren waant mag weten: als Zacheüs erbij hoort, dan jij ook.

En als God mensen blijft zien, wie zijn wij dan om ze af te schrijven, om ze heen te kijken, ze niet meer te zien.

Het is een mooie uitdaging voor ons als gemeente. De mensen blijven zien die niet vooraan staan, maar verborgen zijn: omdat ze niet tot onze eigen kring behoren maar anders zijn. Of mensen die zich schuilhouden in een hoekje van onze eigen kerk, of ziek thuis zijn, of verdrietig, depressief, uit beeld...

Dat wens ik ons toe. Dat wij elkaar blijven zien. Als bewoners van onze straat, onze wijk, ons land. Als gemeenteleden. Dat mensen niet uit beeld raken. Dat we ons herinneren wie er al een tijdje niet meer komen en op zoek gaan. Dat we, als we zelf een tijdje niet meer zo goed weten hoe nu verder, durven vertellen hoe het met ons gaat, zodat de ander ons kan vinden. Hoe moeilijk dat ook is.

Ieder mens verdient het om gezien te worden, met een liefdevol oog en niet met een oordelend oog. Wortelend in de stroom van liefde die wij God noemen en die de bodem is onder ons bestaan, ons voedt en leven geeft.

Dat wij ons blijven afstemmen op die bron, om te drinken en te drinken te geven. Zo moge het zijn.

Wil je meer lezen over Zacheüs? Zie dan het boek 'geduld met God' van Tomas Halik.